

Varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu

Tasa-arvolain (609/1986) muuttaminen

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry kannattaa vaihtoehto 2, jossa tasa-arvolakiin lisättäisiin uusi 5 b §, joka koskisi varhaiskasvatusta.

Ehdotetussa pykälässä esitetään, että tasa-arvosuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi muuta toimipaikan suunnitelmaa. Esitys on kannatettava, koska varhaiskasvatuksen arkea ohjaa määräys varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteista (OPH; 2018). Lisäksi varhaiskasvatustilain 3 § mukaisissa tavoitteissa sekä (540/2018) lain 10 §:ssä lapsen yhdenvertaisuus, tasa-arvo, kisaamisen ehkäisy sekä kaikenlainen häirinnältä suojaaminen tulisi ohjata vahvasti varhaiskasvatuksen arjen toimintaa.

Tasa-arvosuunnitelman laadinta

Ehdotetussa 5b §:n 2 momentissa säädettäisiin vuosittaisen tasa-arvosuunnitelman laadinnasta. Varhaiskasvatustilain 20§ sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet nostavat vahvasti esille vanhempien tai huoltajien mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on keskeinen osa hyvin toimivaa varhaiskasvatusta. Luottamuksellinen yhteistyö perustuu vuorovaikutukseen ja molemminpuoliseen aktiivisuuteen. Luottamuksellisessa yhteistyössä on helpompi ottaa esille myös vaikeampia lapsen liittyviä asioita. Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja avoin vuorovaikutus. Henkilöstön on tarjottava yhteistyö- ja osallistumismahdollisuuksia kaikille huoltajille ja huomioitava ja kohdattava tasapuolisesti kaikki huoltajat.

Vanhempainliiton Päiväkotibarometri (2019) kertoo, että vanhempien mahdollisuudet osallistua päiväkodin toimintaan kokonaisuutena ei toteudu kovin hyvin. Suurimmalle osalle vanhemmista ei ollut tarjottu mahdollisuutta osallistua päiväkodin arvoja koskevaan keskusteluun (60 %), päiväkodin toiminnan suunnitteluun (53 %) tai päiväkodin toiminnan kehittämiseen ja/tai arviointiin (49 %). Barometrin tulokset kertovat osaltaan perheen vanhempien sukupuolittuneesta osallisuudesta lapsen varhaiskasvatukseen: kyselyyn vastanneet äidit osallistuvat enemmän lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta käytyihin keskusteluihin, vanhempainiltoihin tai päiväkodin päivittäiseen toimintaan.

Tästä syystä tasa-arvosuunnitelman laadintaan on otettava mukaan myös lapsen huoltajat ja vanhemmat.

Tasa-arvosuunnitelman toteutumisen arviointi

Varhaiskasvatusta tulee lain 24 § mukaan arvioida, samoin varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edellyttävät toiminnan säännöllistä arviointia. Luonnollista siis olisi, että myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun arviointi olisi kiinteä osa tätä prosessia. Tästä syystä esitettyyn 5b pykälään tulisi säätää velvoittavammin suunnittelun ja arvioinnin yhdistämisestä osaksi muuta lakisäätteistä arviointia ja kehittämistä.

Varhaiskasvatushenkilöstön täydennyskoulutus

Toteutuakseen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksen arjessa edellyttää henkilöstön täydennyskoulutusta, jotta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukainen arvoperusta sekä toiminta työyhteisössä tämän mukaisesti toteutuu. Erityistä huomiota on kiinnitettävä myös henkilöstön rekrytointikäytäntöihin sekä työtehtävien sisältöön varhaiskasvatuksen arjessa; korostuvatko sukupuolten väliset erot? Erityistä huomiota työyhteisön toimintakulttuurissa tulee kiinnittää siihen, ettei ei tee ennako-oletuksia lapsen sukupuolesta tai perheiden moninaisuudesta johtuen.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Yhdenvertaisuuslain (6 §) mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa (Yhdenvertaisuuslaki 1 §). Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen (Yhdenvertaisuussuunnittelun opas, Sisäasiainministeriö 2010, 14).

Yhdenvertaisuus korostuu varhaiskasvatustilaisissa sekä toimintaa ohjaavissa perusteissa. Kuitenkin esitetyt vaihtoehdot koskisivat vain tasa-arvolakia. Tältä osin Oikeusministeriön tulee ryhtyä hallitusohjelman mukaisiin toimenpiteisiin. Yhdenvertaisuuslakiin tarvitaan vahvempi velvoite koskemaan varhaiskasvatuksen järjestäjän velvoitetta arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan sekä ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

Lasta kunnioittava ja lapsen osallisuutta tukeva toimintatapa edellyttää perheen elinpiiriin, kulttuuriin sekä katsomukseen tutustumista ja näiden tekijöiden näkymistä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi laki velvoittaa huomioimaan lasten yksilölliset tarpeet osana ryhmää.

Varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun liittyvät vaikutukset lapsiin ja yhteiskuntaan

Varhaiskasvatuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelulla on toteutuessaan vaikutuksia lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisten velvoitteiden toteutumiseen sekä vahvistumiseen lapsen arjessa. Suunnittelulla voi olla vaikutuksia lapsen tulevaisuuteen monella eri tavalla: hän

tunnistaa tasa-arvo -ja yhdenvertaisuusveloitteet osana omaa toimintaansa ja valintojaan esim. opinnoissa, harrastuksissa tai työelämässä. Parhaimmillaan vaikutukset voivat vaikuttaa työelämän eriytymisen vähenemiseen sekä palkkatasa-arvon toteutumiseen.

Tasa-arvolain sukupuolineutraali kieli

Euroopan neuvosto on antanut suosituksen seksismin karsimiseksi kielestä. Euroopan neuvosto kannustaa jäsenvaltioidensa hallituksia ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin toimiin sukupuolten välistä tasa-arvoa tukevan kielen edistämiseksi mm., lainsäädännössä.

Voimassaolevaa tasa-arvolain 5§ tulisi tältä osin muuttaa ja käyttää sukupuolineutraalia kieltä ja huomioida näin ollen myös kolmas sukupuoli.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Tero Ristimäki
puheenjohtaja

Marjo Katajisto
erityisasiantuntija